

Motion till riksdagen
2012/13:U237

av **Bodil Ceballos m.fl. (MP)**

Sverige bör följa FN:s nya vägledande principer om företags ansvar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör verka för ett globalt rättsligt bindande regelverk för företagens ansvar för miljö och mänskliga rättigheter.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör följa EU-kommissionens meddelande och utarbeta en nationell plan för genomförande av FN:s vägledande principer.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den uppdaterade versionen av OECD:s riktlinjer samt FN:s vägledande principer ska utgöra grunden för den nationella kontaktpunktens och företagens arbete med CSR i väntan på bindande regelverk.¹

¹ Yrkandena 2 och 3 hänvisade till NU.

Fel! Okänt namn på

Motivering

Under en interpellationsdebatt i Sveriges riksdag om företags ansvar för mänskliga rättigheter uttryckte ansvarig minister sig på följande sätt:

Svenska företag tar med sig svenska värderingar när de etablerar sig i andra länder. De sprider teknik och förbättrar möjligheterna för människor att kommunicera med omvärlden och med varandra. De utgör också värdefulla ögon och öron ute i världen.

Tyvärr är det inte så enkelt som ministern uttrycker det. Svenska företag tar inte alltid med sig svenska värderingar och frågan är om alla tolkar begreppet svenska värderingar på samma sätt som regeringen. Att regeringen betonar mänskliga rättigheter i regeringsdeklarationerna varje år innebär inte att det sitter i ryggmärgen på resten av befolkningen eller hos företagarna. Vi ser det ena exemplet efter det andra på företag som inte bär med sig de så kallade svenska värderingarna.

Den senaste praktiskandalen är Telia Soneras tvivelaktiga affärer med Uzbekistan. Var den landar i slutänden är svårt att sia om, men att företaget trots vetskap om att de agerar i ett land där det är väl känt att människor torteras och kränks ändå satt vinst före mänskliga rättigheter är anmärkningsvärt. När det dessutom handlar om ett till stor del statligt företag förväntar vi ägare, det vill säga skattebetalarna, oss att det finns en extra stark etisk kompass i affärsuppgörelser. Det är inte heller första gången den svenska telekomsektorn är i blåsväder. Både Telia Sonera och Ericsson har tillhandahållit teknik som bidragit till ett antal regimers möjlighet att förtrycka sin egen befolkning.

En annan praktiskandal i närtid var planerna på en vapenfabrik i Saudiarabien, förutom all övrig vapenexport till länder som kränker de mänskliga rättigheterna. I det fallet är det också särskilt anmärkningsvärt att regeringen har bildat en särskild myndighet för att främja export av just vapen. Hur kan en eventuell vapenfabrik i Saudiarabien anses stå i samklang med de svenska goda värderingarna?

Det är också svårt att förstå att det Lundin Petroleum, som står anklagat för folkrättsbrott, ägnat sig åt ute i världen står i samklang med svenska värderingar. Prospekteringsbolaget Mineral Invest är ett annat företag som under året ifrågasatts för att bl.a. ha anlitat tvivelaktiga bevakningstjänster av soldater misstänkta för etnisk rensning i Kongo och Etiopien. Listan kan göras väldigt lång.

Miljöpartiet har under ett antal år motionerat om företags ansvar och då tagit upp ett antal fall där svenska och europeiska bolag inte kan anses ha styrts av dessa svenska värderingar, såvida inte de svenska värderingarna framöver snarare ska stivas i brott mot mänskliga rättigheter, korruption och pengar före etik.

Det finns väldigt många svenska företag som agerar bra och korrekt ute i världen. För att sätta stopp för de företag som agerar fel, de företag som missköter sig, behövs det ett bindande internationellt regelverk. Det behövs ett minimiregelverk, ett golv som inget företag i världen får lov att gå under. Det är det enda sätt vi har att kunna ställa de företag som inte sköter sig till

ansvar. Utan ett bindande regelverk, kopplat till någon form av sanktioner, kan vi aldrig ställa företagen till ansvar för att de inte har upprätthållit respekten för de mänskliga rättigheterna. Miljöpartiet anser att Sverige ska gå i bräschen för ett globalt bindande regelverk för företags ansvar vad gäller både miljö och mänskliga rättigheter.

FN:s vägledande principer

Regeringen betonar i alla sammanhang företagens frivilliga samhällsansvar, ofta även uttryckt med den engelska termen corporate social responsibility (CSR). Problemet är att CSR inte är något tydligt eller enhetligt ramverk. Det råder också en uppenbar begreppsförvirring med olika tolkningar i olika länder och företagen väljer själva var de vill lägga tyngdpunkten i sitt samhällsansvar. Det finns inte heller någon vedertagen definition av hur CSR inkluderar mänskliga rättigheter.

FN:s Global Compact inkluderar principer om mänskliga rättigheter men även dessa är mycket generella och ger dålig vägledning för hur företag ska agera och bedömas. Med FN:s nya vägledande principer, det så kallade Ruggieregelverket som tillkom 2011, har vi för första gången konkreta riktlinjer för hur företags agerande i relation till mänskliga rättigheter ska implementeras och bedömas. Ruggieregelverket innefattar tre olika delar:

- ? Staterna har ett ansvar att skydda mot tredje parts brott mot de mänskliga rättigheterna, däribland företagens brott mot mänskliga rättigheter.
- ? Företagen har ett ansvar att respektera de mänskliga rättigheterna.
- ? Kränkta individer ska få tillgång till gottgörelse.

En vägledande princip i Ruggieregelverket handlar om att länderna ska ha någon form av rättsligt ramverk som gör detta till en skyldighet för företagen. Vid en interpellationsdebatt i Sveriges riksdag svarade ministern på en fråga om Sverige avser att arbeta för att implementera Ruggieregelverket att hon inte ansåg att det var nödvändigt, detta trots att Ruggieramverkets riktlinjer till allra största delen har inkorporerats i den senaste revisionen av OECD:s riktlinjer för multinationella företag från 2011. OECD riktlinjerna är bindande för Sverige som stat om än frivilliga för företag. Även EU-kommissionen skriver följande i sitt meddelande KOM(2011) 681:

Kommissionen avser att

11. under 2012 samarbeta med företag och andra berörda parter för att utifrån FN:s principer utarbeta vägledning om mänskliga rättigheter för ett begränsat antal relevanta sektorer, även för små och medelstora företag, och 12. före utgången av 2012 lägga fram en rapport om EU:s prioriteringar i genomförandet av FN:s vägledande principer, som sedan följs upp genom regelbundna lägesrapporter.

EU-kommissionen förväntar sig att alla europeiska företag tar sitt sociala ansvar och respekterar de mänskliga rättigheterna i enlighet med FN:s vägledande principer, och uppmanar medlemsstaterna att före utgången av 2012 utarbeta nationella planer för genomförandet av FN:s vägledande principer.

Fel! Okänt namn på

OECD:s riktlinjer

Den svenska regeringen förväntar sig att svenska företag följer OECD:s riktlinjer för multinationella företag som enligt regeringens hemsida i korthet innehåller bland annat följande.

- ? **Allmänt:** Respektera mänskliga rättigheter, bidra till en hållbar utveckling och de anställdas utbildning.
- ? **Information:** Ge god information om sin verksamhet och sina produkter och tjänster, såväl finansiell som annan.
- ? **Anställda:** Respektera de anställdas fackliga rättigheter, samarbeta på olika sätt med de anställdas representanter och motarbeta barnarbete. Informera om och lindra negativa konsekvenser av nedläggningar.
- ? **Miljö:** Sträva efter kontinuerlig förbättring. Skydda miljö, hälsa och säkerhet till exempel genom miljöledningssystem och genom att tillämpa försiktighetsprincipen. Utveckla och tillhandahåll produkter och tjänster utan olämplig miljöpåverkan.
- ? **Korruption:** Inte ge mutor, främja öppenhet och de anställdas medvetenhet om företagets policy mot mutor.
- ? **Konsumentintressen:** Ge information om produkter till konsumenter och etablera rutiner för att lösa konsumenttvister.
- ? **Vetenskap och teknik:** Sträva efter att överföra teknik och kunskap till värdlandet.
- ? **Konkurrens:** Inte samarbeta med konkurrenter så att konkurrensen begränsas.

Om man jämför de ovan nämnda företagens förehavanden är det svårt att hävda att de följt de för dem frivilliga OECD-riktlinjerna. Till riktlinjerna har utarbetats en handbok. Problemet är att både informationen på regeringens hemsida och handboken är utarbetad i förhållande till de riktlinjer som är från år 2000 och inte från de uppdaterade riktlinjerna från 2011. Riktlinjerna från 2000 utgår helt från frivillighet medan de från 2011 innebär att vissa rekommendationer går utöver nationell rätt. Den viktigaste ändringen torde vara att de nya riktlinjerna är anpassade till FN:s vägledande principer.

OECD-länderna har en skyldighet att upprätta nationella kontaktpunkter som ska informera om riktlinjerna. De ska också fungera som rådgivande och medlande organ vid tolkningsproblem eller då företag anklagas för att ha brutit mot riktlinjerna. Sedan år 2000 kan även frivilligorganisationer lämna in klagomål till kontaktpunkterna. Den svenska kontaktpunkten, som ligger under Utrikesdepartementet, har bara haft fyra fall sedan 1976, varav två efter 2000. Ingen har blivit ”fälld”.

Sveriges regering har en uppgift att skapa förutsättningar för att stärka de svenska företagens konkurrenskraft i resten av världen, samtidigt som vi ställer höga krav på engagemang för både miljö och mänskliga rättigheter. För att undvika konkurrensackdelar torde det ligga i svenska företags intresse att den svenska regeringen arbetar för att skapa ett gemensamt och bindande globalt regelverk i syfte att de svenska företagen inte ska behöva sänka sina ambitioner för att anpassa sig till lägre krav och andra ambitioner i

Fel! Okänt namn på

andra länder. Som en lägsta nivå bör de system som redan finns tillgängliga användas och vara uppdaterade.

Som lagstiftare är det vår uppgift att skapa de lagar och system vi behöver i Sverige, i det här fallet för vårt förhållande till företagen. Sedan har företagen sitt ansvar att arbeta vidare med de regelverk som finns, men också att ha en högre moral än minimiregelverket om de så vill. Miljöpartiet menar att det är en fördel för företagen att ha gemensamma spelregler, att veta vad det är som gäller och att också veta att man faktiskt kan bli skyldig att betala eller gottgöra dem som drabbas av den egna verksamheten om man inte följer de regler som finns.

Miljöpartiet anser att Sveriges regering bör verka för att FN:s vägledande principer (Ruggieregelverket) ska genomföras både i Sverige och i andra länder. Vi menar också att OECD:s redan befintliga riktlinjer, som uppdaterades 2011, i väntan på ett bindande regelverk ska användas i sin senaste version och att handboken från 2006 ska uppdateras.

Stockholm den 2 oktober 2012

Bodil Ceballos (MP)

Mehmet Kaplan (MP)

Peter Rådberg (MP)

Stina Bergström (MP)

Maria Ferm (MP)

Valter Mutt (MP)

Jonas Eriksson (MP)

Annika Lillemets (MP)